ЄВРОПА 26.11.2024 | Соня Музікарова

Нова Кремнієва долина?

Країни Центральної та Східної Європи перетворилися на динамічні інноваційні центри і претендують на домінування в галузі ШІ

Поки увага світу зосередилася на Україні та її героїчному опорі російській агресії, економіку країн Центральної та Східної Європи (скорочено ЦСЄ) змінює тиха революція.

Останніми роками країни ЦСЄ перетворилися на динамічні інноваційні центри – тут народилася ціла хвиля нових технологічних «єдинорогів». Наприклад, румунська компанія UiPath стала лідером у сфері автоматизації, підвищуючи ефективність шляхом звільнення співробітників від виконання рутинних завдань. Польська Docplanner зробила революцію в доступі до послуг охорони здоров'я: штучний інтелект допомагає пов'язувати мільйони пацієнтів з лікарями. А хорватська Infobip за допомогою комунікаційної платформи, посиленої штучним інтелектом, підвищила зручність спілкування між бізнесом, держорганами і громадянами. Тим часом болгарська Payhawk перетворює корпоративні фінанси, спростивши управління витратами.

Усі разом ці компанії демонструють, що штучний інтелект (ШІ) може бути потужною силою добра, сприяючи швидкому прогресу в охороні здоров'я та фінансах, а також підвищуючи продуктивність праці. Не виключено, що наступний великий технологічний прорив буде зроблено в інкубаторі стартапів у Варшаві, в університетській лабораторії в Бухаресті або в київському коворкінгу – і це обійдеться набагато дешевше, ніж на Заході.

Одні скажуть, що ця хвиля інновацій піднялася всупереч численним проблемам у регіоні; а інші скажуть, що вона піднялася завдяки їм. Країни ЦСЄ намагаються зберегти свої конкурентні переваги в традиційних галузях (наприклад, в автопромі) і водночас намагаються впоратися з постпандемічними фінансовими труднощами, що поглиблюються оновленими бюджетними правилами ЄС. Тим часом війна в Україні створила нові загрози – від постійних російських кібератак на виробничі ланцюжки та

найважливішу інфраструктуру до кампаній дезінформації з використанням ШІ.

Потенційно ШІ здатний допомогти країнам ЦСЄ впоратися з усіма цими складними проблемами, приносячи величезну користь у традиційних галузях держсектору (охорона здоров'я, освіта) і забезпечуючи владу можливостями для протидії іноземному втручанню і для захисту ключових енергомереж.

У країн ЦСЄ є сильний фундамент, на якому можна будувати процвітаючий техносектор

Надихає той факт, що країни ЦСЄ мають сильний фундамент, на якому можна будувати процвітаючий техносектор, зокрема критичну масу інженерів і випускників STEM-факультетів (природничі та точні науки, технології, інженерна справа, математика). З 2017 до 2022 року вартість компаній у регіоні збільшилася більш ніж у сім разів. Крім того, частка інвестицій через країни, що не входять до ЄС, зросла з 9 відсотків у 2022 році до 21 відсотка у 2023-му, що підкреслює зростаючу глобальну привабливість країн ЦСЄ.

Так, зберігаються значні проблеми. Варто відзначити нове дослідження, яке показує, що країни ЦСЄ досі відстають від країн Західної Європи у сфері інфраструктури та інвестицій. Цей регіон, з населенням понад 150 млн осіб і сукупним ВВП майже 2,5 трлн євро, має величезний потенціал. Але у 2023 році загальний розмір пайових приватних інвестицій тут знизився на 40 відсотків – до 1,7 млрд євро. У результаті запуск стартапу в регіоні нагадує спробу побудувати космічний корабель із запчастин від велосипеда.

Ще одна серйозна проблема – підйом популістських партій, які загрожують послабити відповідальне управління макроекономікою і відлякати партнерів та інвесторів. Замість того, щоб розв'язувати бюджетні проблеми, скорочуючи витрати, багато урядів країн ЦСЄ вирішили підвищити корпоративні податки і ПДВ: пріоритет віддається короткостроковим вигодам, а не довгостроковій економічній стабільності.

Треба швидко почати використовувати потенціал ШІ, а інакше вони ризикують

Далекоглядна стратегія могла б скористатися перетворювальним потенціалом ШІ, щоб простимулювати економічне зростання та інновації в регіоні. Для розкриття цього потенціалу країнам ЦСЄ треба зробити три

побачити, як нове покоління талановитих кадрів виїжджає за кордон у пошуках кращих перспектив

ключові кроки.

По-перше, влада має зосередити увагу на розширенні STEM-освіти та утриманні найкращих фахівців. Головним бар'єром, що заважає регіону перетворитися на нову Кремнієву долину, є дефіцит кваліфікованих професіоналів. Хоча останніми роками з'явилися сотні перспективних стартапів у сфері біотехнологій, фінансів і робототехніки, вони не можуть зростати (а тим паче стати «єдинорогами») без надійного кадрового резерву. І притому, що освіта є суспільним благом, мляві темпи реформ у країнах ЦСЄ означають, що приватний сектор теж зобов'язаний займатися формуванням людського капіталу.

По-друге, поглиблення європейської інтеграції дало б змогу активізувати інновації, сприяючи міжнародному обміну ідеями, талановитими кадрами, капіталом. У зв'язку з цим Єврокомісія нещодавно представила ініціативу «Фабрики ШІ», яка пропонує розробникам доступ до комп'ютерних потужностей, даних та інших ресурсів, необхідних для навчання передових моделей ШІ. Низка країн ЦСЄ також вивчають можливість створення структурних технологічних партнерств з іншими європейськими державами з метою досягнення спільних стратегічних пріоритетів.

І по-третє, влада повинна заохочувати іноземні інвестиції, що заходять. Незважаючи на геополітичні потрясіння останніх двох років і подальше скорочення припливу приватних пайових капіталів, регіон демонструє вражаючу стійкість. Країни ЦСЄ повинні будуть відіграти ключову роль у відновленні України, але спочатку їм потрібно усунути інфраструктурні прогалини, дефіцит фінансування і невизначеність з регулюванням, що може відлякувати потенційних інвесторів. Підвищувати привабливість регіону важливо не тільки заради техносектору, а й для реалізації цифрових інфраструктурних проєктів, включно з мережами 5G, дата-центрами, квантовими обчислювальними потужностями. Сьогодні, коли країни ЦСЄ зіткнулися з усіма цими проблемами, стало абсолютно ясно, що їм треба швидко почати використовувати потенціал ШІ, а інакше вони ризикують побачити, як нове покоління талановитих кадрів їде за кордон у пошуках кращих перспектив.

(c) Project Syndicate 2024

Соня Музікарова

Соня Музікарова (Soňa Muzikárová) – політична економістка, яка спеціалізується на Центральній і Східній Європі, наукова співробітниця Інституту Європейського університету. Раніше вона працювала економісткою в Європейському центральному банку, дипломаткою в Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) і старшою радницею заступника міністра закордонних справ Словацької Республіки.